

Бр. 4

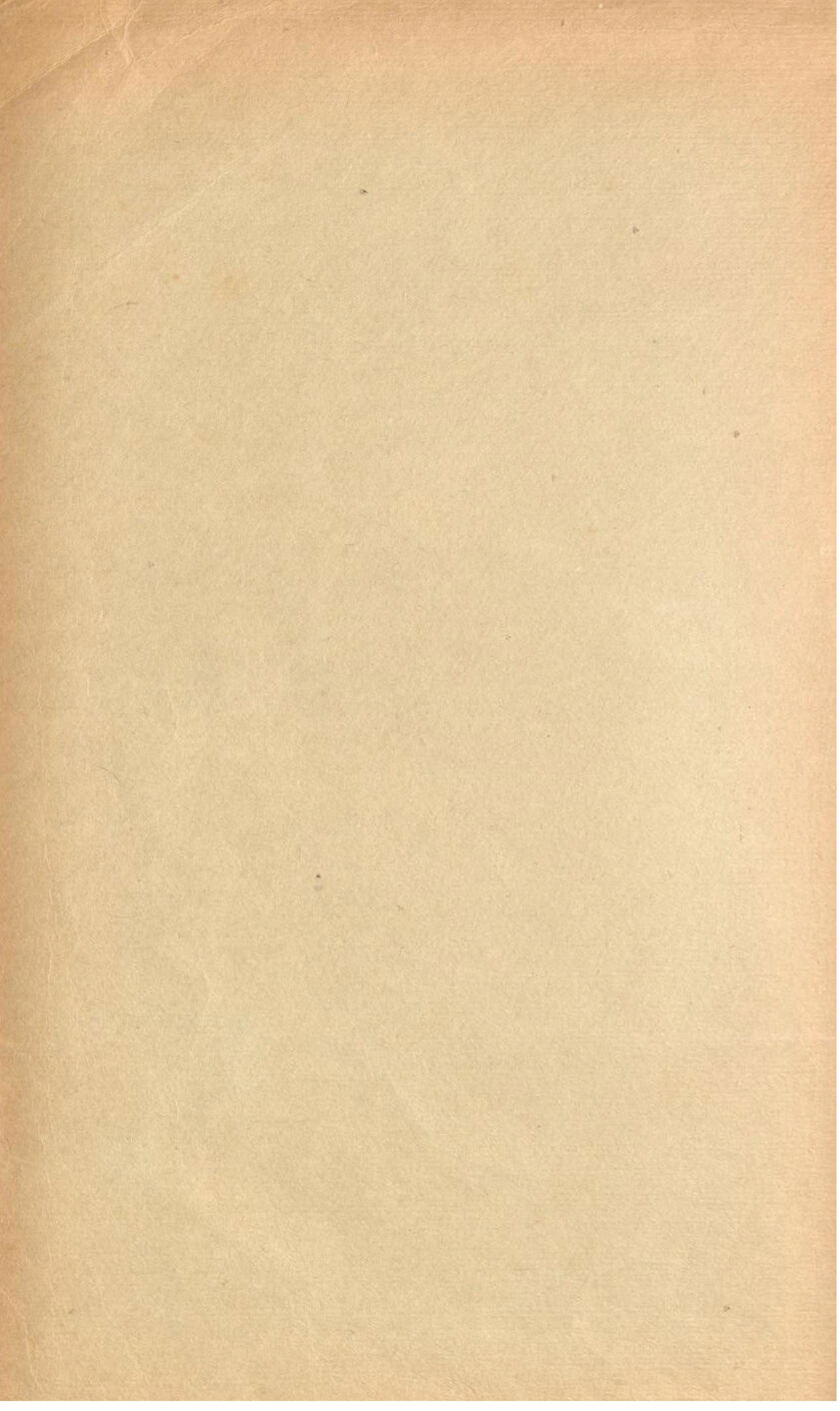

I. БАТАЛЪОН

ОСВІТ

Бр. 4

M. Spisak

DRŽAVA

POGIVA NA PROSVETENOSTI

5 maja 1945 god.

IZDANJE KULTURNO-PROSVETNOG ODBORA I BATALJONA

DOPUNSKE BRIGADE III JUG; ARMIIJE

Ивв. бр. 33537

... 03 ... 6, 11

" O S V I T "

Kreni se tijano, kao lahor laki
I lucu svetilju kulture nosi,
Jer danas znade i svestan je svaki,
Da se neznanje sa pravdom koši....

Oh kreni, kreni "Osvite" zore nove
Razgoni oblake nasmurenog neba,
Pomoc traze, omladina te zove,
Znanja, znanja samo njima treba....

I krenes li tako ka misli nase
Utiruci stazu puta neprohodnih,
Neznanje i zavist tad ce da se plase
Jer radovi tvoji bice uvek plodni....

Kreni snazno poput vetra, groma
Kroz oluju strasnu, vihor. beznih
Neznanje nisti do poslednjeg sloma,
Probudi iskru znanja, ognjem je kreni....

Krenes li tako ka putu sreće,
Lovorove grane tebe ce da kite,
I mozda te niki zaboraviti nece,
O kreni, kreni nas lepi "Osvite".....

Manena j.

Grme topovi sa Krimlja: Berlin je pao ....! Eto se prolama od pobedonosnih zvukova sa svih strana: BERLIN JE PAO! Dok se u centru Berlina nad slavolukom Unterdenlindena leprsa crvena zastava, zastava Crvene armije, zastava Sovjetskog saveza; a po Berlinu odjekuje: SOJUZ NERUSIMI.....!
O, mocna Crvena Armijo, armije nad armijama, kome nego Tebi, da pripadne ta slava?! Mocna armijo, Sovjetskoga saveza, Ti si nasa i mi se ponosimo s Tobom!

Berlin, to strasno ime ispunjavalo je grozom istoriju sveta. Berlin je oduvek bio izvor krvolocnih zavojevaca, izvor nezastitih zudnji neutoljivih apetita... Berlin, simbol nasilja, pljacke, bede, gladi, jada.... taj krvavi Berlin koji jos nikada nije osetio bic pravde, najzad je pao! Pao je zauvek. Pao je za sva vremena, da vise nikada ne ukalja istoriju krvlju nevinih miliona, i da je vise nikada ne mesa sa krvlju svojom poganom.

Berlin, sa svakoga slova te reci: kaplje krv, i kapljala je kroz vekove, i kapljala bi jos vekovima, da nije mocne Krasne armije! Hvala Ti mocna Crvena armijo: milioni potlacenih ti sa suzama u ocima zahvaljuju. Milioni nevinih zrtava, hiljade poklane dece nase, su osveceni. Pobedama tvojim nosis slobodu radnome narodu celoga sveta. Sa pobedama tvojim prestaje skrgut zuba i plac majki, prestaju da se razlezu jauci po tamnicama i mnogobrojnim logorima, prestaju se pusiti peci u kojima su, na najmoderniji nacin, spaljivani heroji svih naroda, spaljivani po zamisli i nalogu Berlina.

Berlin, izvor uzasa, kolevka zlikovaca jos nevidjenih u istoriji sveta. Samo je Berlin mogao dati covecanstvu toliki broj zlikovaca i krvoloka. Samo je Berlin mogao organizovati takav pokolj koji istorija ne pamti. Samo u Berlinu postoje skole u kojima se uci kako se ubija i kolje nevino stanovnistvo gradova i sela..... Samo u njemu postoje skole zaubice... Samo se u njemu ucilo kako treba mrzeti i prezirati sve sto ne sluzi i nece da sluzi interesima njegovim...

Berlin, kolevka ludaka Ubermensch, nad coveka "plemenite rase", koja je "predodredjena" da upravlja celim svetom... da tlaci da sise krv, ne samo celoj Evropi, nego i celome svetu. Samo se u Berlinu mogao roditi taj takozvani "nacovek" produkt jednog pomracenoga uma. Samo je Berlin bio u stanju da izbaci na površinu jednog tako teskog ludaka: Hitlera, i da ide za njim iz krvi u krv, iz bede u bedu, do konacne propasti. U istoriji medecine nepoznati primerak ludila, megalomanije: Hitler, mogao je da prenese to svoje ludilo na široke mase nemackoga naroda, samo pomocu klike iz Berlina.

Berlin, gnezdo "fonova" i utociste reakcije celoga sveta. Gnezdo teskih kapitalista i izrabljivaca radnih masa. Jazbina gane asuje koja se hranila ljudskim mesom a pojiła krvlju i znojem miliona radnoga naroda. Jazbina u kojoj se rodio fasizam, i kojoj je rezradio svoju nauku o drzavi o drustvenom uredjenju, u kome se smatra za sasvim prirodan odnos, izrabljivac i izrabljivanih radnih masa. Po cijem ucenju diktatura ogavne burzooasije ima prava da eksploatise milionske mase radnoga naroda.

Berlin, fabrika birokratizma, ugusitelj svake slobodne misli, fabrika najgnusnijih lazi.... pade, od udarca pravde, za kojom je vapilo covecanstvo.

Taj poslednji udarac gnusnoj reakciji, zadala je ona: Crvena armija. Sama, ovencana slavom, uz slavopojku topova i "Kacub.", nastupa kroz ulice Berlina, sa crvenom zastavom, koju krase srp i cekic sa petokrakom, Ona, nositeljka pravde i slobode: CRVENA ARMIJA.

iz temelja se ru i Treći Rajh, u pepeo pada crni orao sa kukastim krstom. U samratanome strahu izdisam poslednji poklonici kukastoga krsta... a nad Berlinom lebdi nasmejani, duh neumrloga Lenjina... Veliki ucitelju nas tvoju veliku zamisao je ostvario Tvoj slavni i veliki saradnik, a nas najmiliji drug Staljin! On je sa svojom nepobedivom armijom srušio i u prah srušio najveću prepreku koja je stajala na putu za lepsu i bolju budućnost sveta.

Pao je kukasti krst.... pao je zauvek, ukoro ce ga pokriti tama zaborava .... zbrisace se njegovi krvavi tragovi.... otpocace nov zivot.... Zapovest druga Staljina: "Na Berlin!" je izvršena... Sa njenim izvršenjem pocinje novi period u istoriji sveta. Pocinje toliko očekivano novo doba. Doba za kojim je ceznulo covecanstvo hiljadama godina, snoseci teski jaram raznih "povlascenih" i "Bogom danih" vlastodrzaca....

A sad? Sad na posao! Dotacimo sto pre poslednje piške gadnoga polipa. Pa na posao! Prezmimo svim sliama na izgradnji novoga zivota, stvorimo nove uslove za razvoj i izgradnju svakoga pojedinca, otpocnimo novi zivot!

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Racija, januar 1942 god., Božić 1942 god., to su reci koje nas narod u Bečkoj ponavlja i seca se sa uzasom, sa strahom, sa tugom, koja se nikad neće savoraviti, nikad izbrisati iz glave. Datum koji će u istoriji našeg naroda ostati kao najcrnji, najteži i najbolniji. Datum koji će pored mnogih takvih datuma u istoriji naših naroda - od vremena robovanja pod Turcima i njihovih guluma, pa sve do datuma zapisanih za vreme krvave okupacije - ući u red tragedije naših naroda. To je događaj koji je zacudio i zaprepastio citavi humani plemeniti i slobodoljubivi svet. Događaj, koji je nadmasio i prevazisao sva, pa i najkrvoločnija nedela Pavelicevih ustasa, Hitlerovih bandi i Dražinih koljasa. Varvarstvo i divljastvo, koje nisu bili u stanju ni Huni ni Avari, inace divljački narodi, da pocine, ovoga puta dostiglo je kulminaciju. Događaj koji ljudski um ne može da shvati, jer prelazi granice ljudskoga razuma. Jer dok su ostali dželati naših naroda uvek nalazili pojedine, istina neopravdane i netacne, razloge ispravdali svoja krvava nedela, dotle su ovi Hortijevi zlikovci bez ikakvog pokoda bez ikakvog razloga i bez ikakvog izgovora isveli to masovno unistavanje našeg naroda na najzverskije nacine.

Dok su fashisticke nemacke horde zarile i palile po svim krajevima Jugoslavije, odvedili u koncentracione logore, ubijali, vesali najbolje sinove naše otadžbine, palili citava sela, sve to uz pripomoc svojih satelita u pojedinim krajevima pridodatih njima - u Crnoj Gori od Duceovih gadova, u Hrvatskoj od ustaskih zveri, u Srbiji od Dražinih bandi, Hortijevi dželati su ostrili nozeve, čistili puske, trijali ruke i spremali se za najveći zlocin u istoriji našeg naroda, za posao koji će prevazici i najveće varvare i divljake, za rad koji će im doneti materijalne koristi i razno-raznih odlikovanja, jer hrabrost je i podvig zaista ubijati nedužne starce, nejake zene i nevina decu. Spremali su se da pricine jedno "prijetno iznenađenje" našem narodu na naš najveći praznik, kako taj narod ne bi ostao posteđen od ratnih strahota, od zlocina i muka, koje su ostali narodi Jugoslavije u to vreme prezivljavali. Spremali su se za januarski pokolj.

Koliko je taj događaj tragican i koban bio po nas, najbolje zna naš narod u Bečkoj, koji je to osetio na svojoj kozi. Novi Sad, Zabalj, Curug, cela Bajkaska, Srbobran i druga mnoga mesta, svedoci su tih teskih i tragicnih dana. Svedoci su najkrvoločnijih događaja. Svedoci su crnih trenutaka, kada su pobesnele, poludivlje i pijane horde pocele ubijati, klati, kundaciti, na bajonet natisati i bacati polumrtve i isprebijane najcestitije i najpostenije ljude, zene, nedužne starce i nejaku decu u Dunav i Tisu pod led.

Nacini i metode sa kojima su vršena ta sverstva su zaista necuveni, nevidjeni i nezapamceni. Napiti se prethodno rakije kao stoka, pa tako pijani i izbegumljeni zaci iz kuce u kucu i odvoditi sve bez razlike od najmanjeg najmladjeg clana pa do najstarijeg, bez obzira na starost, na pol, na zdravstveno stanje, na krivicu, ostavljajući roditelje bez dece svoje a decu bez roditelja svojih, samo zato sto nisu fashisti-pripadnici na koje fashisticke organizacije - samo zato sto su Srbi, to ljudski um ne može da shvati. Decu, malu decu iz kolevki dizati i udarati ih o zid, na taj nacin oduzimati zivot tom pupoljku našem, tom cvetu našem koji su tek ugledali svet i hteli tek da zive. Pa zar se i to može? Gurati pod led decu koja se skrivaju i grevito hvataju za sinjel tin kasapa i mole placljivim decijim glasom: "Nemojte mene cike. Moćim vas ciko nemojte". Zar to cevecije srce može da izdrzi? Zar može biti cevek tolike grub, tolike hladan, tolike krvozedan? Voditi iznemogle starce i ljude vezane jedan za drugog po nekolicima u redu i tako ih goniti skoro potpunog naga po ledu i snegu u Dunav i Tisu a potom ubijene i neubijene pustati niz vodu, s tablicom prikacenom na grudima: "Putajte za Beograd - za Srbiju" Zar to može da se desi u dvadesetom veku? Zar to mogu da dozvole ljudi dvadesetoga veka? Bolje reci kasapi i varvari dvadesetoga veka. Dovesiti sa kamionima nevine zrtve, mrtve, polumrtve i zive i gurati ih pod led. Ciniti to sve kao da vrse neki uobicajeni posao, raditi to sa ljudima, zivim bicima kao sa nekom mrtvom materijom, pa zar i to može? Zar može da bude i takvih? Može. Ima ih. Jos bolje reci bilo ih je. To su mogli da cine samo te pobesnele zivotinje a ne ljudi. To su mogli dacine samo pijane i poludivlje horde. To su mogli da cine naljudi, bez osecaja, bez mišesti bez srca-banda. To su mogli da cine Hortijevi dželati-Hortijevi perjari.

Ali mi im porucujemo samo jedno, ukoliko ih jos ima, ukoliko ih jos nije postigla zaslužena kazna: ubijali ste, vesali ste, klati ste, pljackali ste ali time niste postigli ono sto ste zeleli. Ubili ste najcestitije, najpostenije i najmirnije ljude, ali i da ste i jos toliko pa i vise ubili, niste ubili volju, zelju i duh našeg naroda, vec ste ga naprotiv bodrili, celicili i davali mu potstreka i volje da istraje i okonca borbu protiv takvih kao ste ste vi bili. Mnogo od tih krivaca i zlikovaca je vec postigla zaslužena kazna a vas koji jek se jos krijete negde, pronaci cemo i plasticeno vam dug koji vam dugujemo. Znajte jedno, dužni vam necemo ostati. To nam nalazu i traze od nas ojadjene majke u crno zavijene sestre, suze njihove, krv prolivena na Dunavu i Tisi. Osvetice ih oni koji su se zavetevali da ce to uciniti.

BORBA NA LOPARAMA

Usred leta 1944 god. boravila je naša jedinica u "Podgorju" u Bosni. Svakim danom vršile se uspešne operacije sa nemačkim SS trupama, koje su nadirale sa Majevice prema Podgorju, sa namerom da unište partizane, što im nije uspevalo nigde gdegod su se pojavile.

Na Loparama: poseli smo selo na cesti Zvanik-Brcko gde je bilo veliko stogalište municije, oruzja, odeća, obuće i druge ratne opreme koje su fasisti obezbedili i uporno branili. Uz pomoc domaćih izdajnika, cetnika i zelenog kadra bili su dobro obavesteni o našem kretanju. Doznavajući da se približavaju naše slavne brigade oni su poceli da tuku sa artilerijom jos kada smo bili na Busijama, gnezdo cetnika. Pivlaceci sa njima smo vodili smo vodili borbe sve do samog sela Lopare. Sa ceste na Zajednicama tukli su topovima nas. Ne osvrucuci se na njih mi nastavljamo put ka našem cilju. Topovi sve vise tuku. Odjednom komandant našeg bataljona zaustavi kolonu i okupi oko sebe sve komande ceta da im izda potrebno naredjenje za napad na selo i gnezdo fasista. Nas komandir je primio naredjenje koje je saopstio nama. Mi sa nestrpijenjem ocekujemo njegovo naredjenje da krenemo u napad. Svaka ceta potrazi za sebi jednoga civila koji ce biti vodio na putu u akciju. Pade mrak i naše cete kreću polako potokom prema odredjenom mestu odakle ima da se napada. Topovi neprestano tuku, poceli su i bacati sve cesce i cesce. Ali to nije ometalo naše neustrasive borce. Znali su da se tamo nalazi neprijatelj celog covecanstva. U 10 sati na vecer poceo je napad. Sa svih strana seva vatra bacaca i topova, mitraljezi pevaju pesmu posmrtnicu fasistima na Loparama. Noc je bila tamna ali se od vatre videlo selo i neprijateljske uporište. Ucutkavaju se sad, jedan sarac, sad drugi, a naše slavne cete prodiru u samo selo. Borba je trajala svojih tri sata. Umukli su oni topovi koji su nas pratili celog dana.

Naše cete vec ulaze u selo i teraju poslednje fasiste koji su hteli da odbrane svoje magacine, koji su bili prepuni svega. Pocelo je svitati jutro, lepo letnje jutro, tek tada smo videli, koliko je palo fasista. A sada na poseo. Tu smo zarobili odeća, svaki se borac obukao u nove odeće i cipele. Zarobljene su velike količine hrane i ratnog materijala, a fasisti beže, kao pokoseni. Taj ceo dan držali smo položaj okolo samog sela. Fasisti su više puta pokušali, da se probiju i povrate izgubljene im magacine, ali uzalud. Svaki put ih jos vise pada. Pojavi se neki oficir na konju ali ga brzo pogodi kugla "englezera" koji nije prestajao da peva svoju pesmu, sve dotle dok nismo primili naredjenje na svoje staro mesto Podgorje.

Komesar III cete I bat.

PESMA I RAD

K'o granitne stene stoj'mo
Na braniku vrlih nada,
I od sada svi siozno pojmo,
Pesme pregnuca i pobede.

Put ka slobodi zacet je pesmom.
Borba je njome bivala laksa.
Samo sa pesmom i postenim radom
Buducnost lepu stvoricemo lepsom.

Pevajmo pesme, borimo se, rad'mo,
Nek' nam se duse i tela preporode,
Puteve nove izgrad'mo
U njima nadj'mo smisao slobode.

Za nas toliko lepe reci ne vrede
Za nove ljude dela vise znace,
Snage se naše za dobro ne stede
U izgradnji zemije vice nam sve jace.

Zgaisite kakvi Nemci izgledaju i kao se osecaju u onim krajevima koji su oslobodjeni od strane Rusa. Pre nekoliko godina, gordi, usdignute glave i naduveni kao zebe, Nemci su slepo i pijano verovali u svoju snagu i moc. Pre tri godine kada su besni i zakrvavljenih ociju bili pred Moskvom i Staljingradom, oni su ikovali. Oni su hteli Kavkaz, Ural, celu Rusiju. Da, oni su samo hteli. A hteti nesto ne znaci u svakom slucaju i moci. Njihove ideje bile su i suvise u njihovim glavama svetle, sjajne i velike. Oni su verovali u svoga vodju pa cak i sada jos veruju. Nikada Nemci nisu verovali da ce biti vrateni i isterani iz Rusije, i da ce se morati boriti "do poslednjeg coveka" u svojoj gadnoj jami koja i ne mozemo lepse nazvati. Koliko je ruski narod proveo teskih i gorkih dana pod nemackom okupacijom. Koliko je ruskih sela i gradova popaljeno opljackano i porobljeno. Oni zaista nisu znali sta znaci rec kultura. Ali mozda su i znali samo su je rajevo spre vodili.

Ali da ne pričamo dalje o tome. Vaznija je sadasnjica. Kao sto su Nemci bili pod Staljingradom i Moskvom sada se Rusi nalaze u jezgru Nemacke i u Berlinu. Pa dali su to Nemci ikada mogli pomisliti? Nisu. Pa cak ni sada neki to ne veruju. Ali zalimo slucaj to je ipak stvarnost. Sada su oni ponizni ucitavi, prave se veseli, klanjaju se, klanjaju se i re ruskom vojniku. Bednici. Mislili su da je njihov svet. Ali ruski vojnik hladno prolazi pored njih. On zna sta je Nemac radio u njihovoj domovini. On zna da ih je Nemac ubijao da im je u usta trpao hladnu zemlju. Pa zar on da ih postuje. Zar su oni to zaslužili da ih pogleda? On ih mrzi i mnogo ih mrzi. Iz dna duše iz sveg srca. Ali on zna zasto ih mrzi. I mrzece ih sve detle dok nestane ijednog koji je mislio i misli kao njihov gadni i crnobrki Hitler.

✓
Cadjja

KAKO SU GINULI

Bio je jesenji dan. Oblaci su se igrali po neba, kao da se necem dogovaraju. Rano sam ustao, svuda tizina, bio se cuje poneki petak sa svojim krestavim glasom. Nemestim kola i sa bratom podjoh u polje. Za kratko vreme bejasma iz sela. Kukuruz se njihao levo i desno kao da je nteo nesto da nam kaze, dok nas je svez jutarnji vazduh zapijuskivao sa svih strana.

U okolini sela u kukuruzu se nalaze sest partizana koji se sada kriju. Njihov je krevet vlažna zemlja, a pokrivač hladna magla. Gladni, umorni za cas su prinudjeni da napuste svoje skloniste. Zasto? Valjda zato sto se bore za pravdu. Ti ljudi zrtvuju svoje zivote da bi izvojevali prava svoga naroda. Sa tim mislima stigli smo na njivu. Sunce je peklo svojim zracima ceo dan kao da je htelo reci: "Ostavite posao! U selu se nesto dogadja". Pre podne vratimo se kuci. Oko sela je bila straza. Psi su tuzno lajali bojeći se fasista koji su prolazili ulicom. Na ulici je svako tuzno i brizno zurio nekuda. Stigli smo kuci. Majka nam tiho i drhtavim glasom rece: "Sada ce krvnici obesiti njih cetnaest." Osecao sam glad. Nije mi se jeio. Hteo bih osvetu. U tom dodje mi drug sa kojim podjem na mesto gde ce se izvršiti smrtna kazna. Narod je stajao po uglovima. U tom dva kamiona stignu pred opstinu. Spier krivac za toliko nevinih zivota izadje iz kamiona. Baci zvereki pogled i nammeje se. Jedan agent otvori vrata i viknu: "Jedan po jedan napolje". Tada izadjose osudjenici. Ruke im povezane natrag, ali je zato svaki bio namernjan. Za to vreme su ih fasisti tukli kundacima. Nastala je tizina i narod se razbezao u stranu. Zatim glasni uzvici narodnih heroja: "Dole krvopije fasisti ziveo S.S.S.R! Ziveo Tito!". Klicuci kao heroji koji za pravdu ginu-popeli su se na klupe. Klicanje se nastavi sve jace. Iznad svakog je visila omca od debela konopca. Spier viknu ciganima da im stave omce. Glasovi narodnih boraca se ore svom jacinom. Nastala tizina a za tim bez ikakva straha zaorila se iz njihovih grudi pesma: "Budi se istok i zapad". Spier mahnu rukom da se uzmu klupe ispod nogu. Medjutim oni su bili vec poskakali. Time su dokazali fasistima da se na boje za pravdu umreti. Posle nekoliko grevitih trzaja herojske duše napustise svoja tela. U daljini se cuo vrisak zena i dece koji su taj prizor posmatrali.

Borba sa okupatorom bila je teska i krvava. U njoj su najbolji sinovi naseg naroda gubili svoje zivote. Neka nas primeri ovakvih narodnih heroja potstice i obavezuje da sve nase napore uputimo izgradnji pravednijeg poretka za koji su oni položili svoje zivote.

KROZ OSLOBODJENU TERITORIJU

Prolazimo kroz sela koja su četiri godine stenjala pod jarmom okupatora. Kroz krajeve gde se tako jasno pokazala pravo lice fašizma. Svuda vidimo bedu i nemastinu, popaljene kuće i ruševine. Na tim primerima smo videli kakvu su sudbinu našoj zemlji bili spremili fašistički osvajaci. Nijedan kraj naše domovine, pa ni Srem nije ostao posteđen od neprijateljskog razaranja, terora i pijackanja. Gotovo citava sela su spaljena. Ali sve te patnje još više su stvorile rešenost kod naroda da sa svojom vojskom vodi borbu za oslobodjenje. Nisu klonuli i najzad su dočekali i dan svoga oslobodjenja. Prolazimo kroz ta sela, nailazimo na starce, žene i decu koji svi bilistaju od sreće. Koliko je starih majki oševidilo od suza. Da, to su bile suze radosnice suze koje su potekle iz dubine srca, suze u kojima se ogledala njihova bezgranična ljubav i njihova odanost prema našim novim borcima, prema našoj novoj domovini. Oni su videli da nisu ostavljeni na ~~miru~~ ~~miru~~ i nemilost. Oni vide nove ljude, vide svoje oslobodioce. Oni vide da se iz cutanja i raspada one teske epohe koja je najzad došla svome kraju, podigao glas koji je izasao iz dubine naroda, glas koji je uzviknuo: "Izgoniti neprijatelje i stvoriti novi život." To su doviknuli borci za istinu i slobodu naroda. Taj glas je pun gnjeva protiv porobljavanja čoveka, pun bezgranične ljubavi prema životu, radjanju i stvaranju novog, boljeg i pravednijeg sveta. To je glas novih ljudi, koji neće svima onima koji pate i koji su siromašni, da pruže svoju snažnu ruku. Oni se ne zaustavljaju pred neprvađom, već samo pred istinom. A šta ih je naučilo da budu takvi? Ništa drugo do gorki i teski život i bliska veza sa narodom. Tu su se oni ucili putu koji vodi ka oslobodjenju. To su ljudi koji su nas povelili u dubine života i koji nas uče kako treba živeti i kako se treba boriti. To su ljudi koji su izasali iz naroda i koji su kao drugovi borci postali učitelji sviju nas.

Umorni i neispavani, laganim korakom idemo iskvarenom kaldrmom. Kraj puta, levo i desno, vide se nekadasnji neprijateljski rovovi. U njima leži ispućana municija, poneka još neispaljena bomba i razbijeni neprijateljski siemovi. Tu, iz tih rovova pućao je nekada neprijatelj. Sada je on već daleko. A to rovovi i ta zemlja koja je zalivena krvlju i suzama nevinog naroda, osvećuje se. Na zgaristima popaljenih sela narod će podici nove domove, i sa onom istom svješću, samopregorem i pozrtvovanjem koje je pokazao za prošle četiri godine, izgradice u slobodnoj domovini svoju srećnu budućnost.

Ulazimo u mesta koja su služila kao glavna neprijateljska uporišta. I u njima se rodio novi život. Sa ulica su iscezile zelene uniforme i žute kosulje. Na zgradama se ponovo viju naše zastave. Zidovi su ispisani parolama, a na zgradi bivše Krajskomandanture stoji tablica na kojoj piše: "Mesni Narodno oslobodilački odbor".

Sve je veselo, sve se raduje. Prepricavaju se oni dirajivi casovi kada je naš prvi borac usao u selo. Dolazimo i do samog centra. Tu su skola i crkva. Ispred skole stoji spomenik sa natpisom: "U temelje svoje domovine uzidali su kosti svoje". To je zajednicki grob naših boraca koji padose u borbama za oslobodjenje toga mesta. Tu zastajemo i cutanjem odajemo počast palim drugovima. Nakon toga mirno i tino produžavamo dalje.

Sunce je već davno nspustilo nebeski horizont. Pao je mrak. Na čistom plavom nebu zasjajali su mesec i zvezde, a iz jedne od susednih ulica cuća se pesma omladinaca "Partizan sam tim se dicim.....".

F. Stevan

JOS SU SVEZE HRŠKE HEROJA RAZASUTE OKO DRUMOVA I ŽELEZNIČKIH PRUGA,
JOS PUSI KRV KAO POSLEDNJI TRAG VIHORA KOJI JE ZAVITLAJA NAJUZASNIJA
KRVOZEDNA AZDAJA NEZASITA LJUDSKE KRVI I LJUDSKOGA MESJA KOJA JE SE
ZOVE : FAŠIZAM.

PALI SU HEROJI KOJI SU PRO^{GON}STAVILI IŠKORO DOTUKLI TU
KRVAVU ZVER. NJIHOVI SVETLI GROBOVI SU POTSTREK ZA SVI NAS DA DOVRŠIMO
NJIHOVO VELIKO DELO, DA GA OČUVAMO I DA GA PRODUŽIMO U NOVOJ IZGRADNJI
NOVOGA ŽIVOTA NOVE BUDUĆNOSTI. BICNI HEROJI NASI, VASE ŽRTVE NEĆE BITI
UZAJUDNE.

Scena: /Obična, presto uređjena soba. U njoj jedan sto sa nekoliko stolica. Za stolom sede: poručnik, zam. komandira, jednog dražinog odreda i pisar, dok se komandir sece po sobi/.

I Pojava

Komandir: /veselo/ Sta kazete. Dobro smo se izvukli iz ovog sosa. Vazno je da mi smo ih odbili. Trebalo bi da odmah ispitamo one budale sto smo ih zarobili. Ko zna, mozda cemo nesto i doznati od njih. Zamislite samo nateramo ih da nam daju objektivne podatke o položaju njihovih jedinica. Mozes ih napadnemo, pobijemo i porobimo, a sutra svo naredbe da se nasla ota uputi na oimor u Loznicu.

Zamenik: sto si skrroman, sunca ti. A ne mislis da nece cuti ni reci od njih?

Komandir: Sta kazete? Bre pa ti si zaboravio da smo mi sile. Progovorice oni kad osete vruce. A ja ti kazem, prosto predosecam da cemo kroz neki dan biti u Loznici. Vec vidim kako se one dve, majku i njenu, smese na nas. Uh, da sam opet nekim vragom kod one Stane. Sto bi bilo veselo boga mu.

Zamenik: More, nemoj da me potsecas na ono sto je bilo. Ded, naredi da dovedu jednog od onih, da mi to svrismo, pa, posle pricaj do zore o tvojoj Stani. Ti se katkad toliko raspelozis da cak zaboravis gde si. Ovamo borac, junak, a stalno misli na zenske. Hajde, bre, da pozurimo. Ko znas sta nas kroz pola sata cek. Deder leba ti....

Komandir: Tako je, imas pravo, ded da se bacimo na posao. Strazar, strazar, majku im bogova. Ala je ovo neka lenstina, slava na njegovu, izlupacu ga jednog dana bolje no sto bijemo one bandite-partizane. Naucicu ja vec njega, sunca mi zarko.

Strazar: /Ulazi brzo sa puskom i pozdravlja/ Izvolite gospodine kapetane.

Komandir: Dovedi mi odmah jednog prasca od one dvojice. Nek bude vezan, razumea li?

Strazar: /pozdravlja/ Razumem /odlazi/.

Zamenik: Sprtsman je ipak ovaj nas Mitke. Sto god mi naredis sve ce da ti izvrsi. Da nije njega na bi bilo svaki dan pecenja, vina i kolaca. A da mi naredis da ti zensku donese i nja bi ti na krilo posadio. Majstor je to bre.... Nego savetujem ti da prema ovome postupamo malo blaze. Valjda cemo nesto saznati.

Komandir: Sta bre? Sta ti to meni savetujes? More ima on da govori, inace zna sta mu sleduje. Ce ga nateramo, i jos da vidis kako, oca mu pokvarenog.

Strazar: /Uvodi svezanog partizana, prilazi komandiru i raportira mu/: Gosp. Kapetane, izvrsio sam vase naredjenje.

Komandir: /Izmenjuje sa partizanom poglede pune iznenađenja/ Bre sunca ti, je si li ti te Milane?

Partizan: Kao sto vidis ja sam.

Komandir: Ama, pa zar ti partizan? Zar ti moj neprijatelj? Koje te tamo odvede pobogu čoveče?

Partizan: Savest i nuzda. Da nije valjalo poci, ja ne bih posao.

Komandir: /Polaironieno/ More bre, man se ti toga. Savest i nuzda. Kako te ta tvoja savest i nuzda nije naterala ovamo kod nas? Sta to kod nas ne valja?

Partizan: Sve kod vas ne valja. Ne valja vam ste svuda zarite i palite. Sto idete pod ruku sa Nemcima. Sto sirite bratoubilacki rat. Sto pljackate, ubijate, vesate i koljete nevini svet, braca, Srbe.... Sto....

Komandir: Ehe.... j, lakse, stoj....

Partizan: Sto ne mislite da....

Komandir: /Poluljutito/ Ama sta je tebi? Jesi li ti lud? Ja se obrađovao sto vidim starog skolskog druga, a o meni tako, pa sve protiv mene. Bolje bi bilo da malo cutis. Da se ostavis tih ludosti, pa da te izvucem iz ove neprilike. Bre slave ti, ala si luckast. Nista se nisi promenu od kad smo izasli iz skole. I tamo si bio manijak... Zar ti ne mozes da budes nesto drugo nego bas crvendac. Ostavi ti te ludosti. To je za Rusiju. Nismo mi tog kova kao ste su oni. A pored toga ti sam vidis koliko taj rezim pomaze danas Rusiji da propadne. Pridji ti ovamo nama.

Partizan: Nikad! Zar mislis da sam ja poludeo? Nisam ja mizerija kao sto si ti. Zarad jednog pecenog praseta, ja ne prodajem svoj narod. Nisam ja prodana dusu. Ja imam savesti. Jos su zivi moji ideali, za koje sam spreman i zivot svoj da dam. Ja ne mogu da koljem brata i da silujem sestru. Zato si sposoban ti i tvoji oko tebe. Silujte, koljite i ubijajte, ali ne zaboravite da ce i vas neko ubiti.

/Pisar je i dalje nesto prepisivao, zapisao poneku rec i cesto dizao pogled i posmatrao Milana. Zamenik je u medjuvremenu izasao i vratio se./

/Nastavice se/

DRUGU MITI.....

Poroci i zavist su rdjava mana
Bilo kod koga, pa i kod partizana,
Jer to su reči koje malo vrede,
A samo brzoplet na njih nasede.....

Zato, te dve reči odbaci, družo,
Jer ti one tvoj rečnik ruže,
I ime tvoje, kao divnog cveća kita,
Al' popraviće se možda, naš dragi Mito...

Možda je Šantić znao za ovo,
Da će doći nekad, doba novo,
I da će ova pesma, odgovor biti, znaš...
In da će je čuti svet kroz "Osvit" naš....

Plagijatom nikad šinžio se nisam
Al' najpre da ti kažem čiji sam;
Otac i majka seljaci su bili,
U znoju svom, zemlju su radili...

A iver daleko od kiše na pada,
I ja sam seljak i to još i sada;
Jer sažnanjem svojim što sam steko,
U školi... ne bi možda otišo' daleko...

Radio sam zemlju kao i drugi ljudi,
Oro' sam, kopo'na rođenoj grudi
A pesme sam pisao' još i prije rata,
I niko ne reče da su dela "Plagijata"....

Nikad pomisliti, ja mogao ne bi,
Al' sad verujem i to, družo, tebi,
Da sam velikog Šantića stigo',
Jer si me ti, Mito, u visine digo'.....

A sada družo sta ću, nego stani
Umor je pio, t, a *teiki* su dani,
Ne znam dalje, brambota je kriti,
Al' ipak napisah ovo, drugu Miti....

Mannaaj

"ZLOĆA, ZAVIST, ADSEKO NASLEDJE,
OVO ČOJKA NIŽE SKOTA STAVLJA.
UM GA OPET S BESMRTNIMAK RAVNI"

NJEGOŠ

OVA MUDROST NJEGOŠEVA NEKA BLISTA KROZ SVE REDOVE NAŠE.
NE DOZVOLIMO DA OSEĆANJA CARUJU, NEKA CARUJE UM.

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

...

... ..
... ..

I do sada smo slušali i čitali razne kritike o našem radu, a naročito su nam bile zanimljive kritike III bataljona. Kritika III bat. nikad do sada nije pretstavljala ozbiljnu kritiku, nego samo vic i humor. Mi smo se slatko smejali detinjastim primedbama drugova III bat. Jo nekoj uvredi, od strane tih drugova, nije bilo ni pomisli. Medjutim, kritika koja je izašla u majskome broju lista "Napred" nas je veoma iznenadila. Ta tužna zalopojka, ne može se nazvati kritikom, te mi sa pravom možemo uzviknuti: ko cvili, do nevolje mu je.

S obzirom naša ton i način kojim nam se obraćaju drugovi iz III bat. odlučili smo da se uzdržavamo od svake izjave povodom njihovog lista i njihovoga rada uopšte. Pitate se nas zašto? Jednostavno zato, da ne bismo doživeli ponovo da nas drugovi, bez ikakvoga razloga, nazivaju: zlonamernicima, nedrugarima, pa čak i podlacima, kao što čini drug Mita.

Ako bataljonski list ima za zadatak da skupi i izda sve ono što je najbolje napisano u celoma bataljonu, mi smo više nego iznenadjeni da je članak "Nemojmo više tako" ugledao sveta kroz bataljonski list III bat. Ne samo da članak nema nikakve ozbiljne sadržine, nego bi se za njega sa punim pravom moglo reći ovo: /citiram izjavu autora toga članka/ "Iz članka viri podla namera za potcenjivanjem". Svaki po sebi sudi, svaki polazi od sebe, pa tako i drug Mita. Od kad sam u vojsci reč podlost nisam čuo. Do izjave druga Mite, smatrao sam da medju nama podlosti nema. Medjutim, čitajući članak druga Mite, menjam utisak. Posmatrajte sve naše kritike unazad, i upotrebite i poslednji atom objektivnosti / ako je uopšte imate/, pa ćete videti da sam drugarske dobronamernosti, iznesene unevredljivoj ironiji, nećete naći ni trunke podlosti niči vredjanja pojedinaca. Dok mi, s obzirom na vašu poslednju kritiku, to ne možemo reći.

Kad neko govori o inteligenciji, i poziva se na Lorenca tvrdeći da inteligencija nema veze sa pamćenjem, onda taj nema pojma ni o Lorencu ni o inteligenciji. Ne tvrdim da je dotični u nedostatku inteligencije, ali tvrdim da je u nedostatku najosnovnijih znanja po tome pitanju. Zar nije komična kad se jedan takav upušta u diskusiju pok stvari o kojoj nema pojma. Pored velikih autora Frejda, Adlera i Junga kojih se pridržava ceo naučni svet, kritičar se poziva na Lorenca, koga on uopšte ne poznaje.

Lakrdija o Santiću, ne može se nazvati kritikom. Ne može se nazvati kritikom zato, što autor nije imao tri čiste da citira stihove Santićeve i stihove našega druga. Kao odgovor po tome prilažemo pesmu Marmaja.

Nazivate nas sofistima. Mi se ne ljutimo. To nije uvreda za nas, to je vic, jer tu svoju tvrdnju ničim ne dokazujete.

Tvrditi da je štamparskom greškom mesto "manuelnik" ušla reč "prostin", znaci pretpostavljati kod čitaoca ne samo naivnost, nego naivnost koja bi se graničila sa gluposću. I pored tako servirane ispravke, apelovati na drugarsku svest, zaista je smešno.

Neobično nam je čao što drug Mita našu kritiku smatra za veoma bolnu tačku u našem takmičenju na kulturnome polju. Mi, naprimer, bez ijedne suze čitamo vaše kritike, i ni nad jednom nismo zaplakali, pa čak ni nad poslednjom. Mi se slatko smejemo nezrelim pokušajima kritike, i od srca vam želimo da se i u ovome smislu izgradite i postanete pravi kritičari, objektivni kritičari, hladni kritičari, kritičari koji neće jadikovati niti ružiti objekat svoje kritike. Drug Mita kaže da kritika treba da popravlja a ne da vredi. Mi se pitamo, ~~staxxi~~ o mudra i lukava istino, da li to važi samo za prvi bataljon? Drug Mita kaže da ne činimo nikakve korake ka medjusobnom zbližavanju; to je jedino pametno tvrdjenje. Da, ako bismo i mi tako tragično snvatali kritiku, kao što to vi činite, zaista ne bi ništa učinili za medjusobno zbliženje. Ali mi vam opraštamo, mi se na vas ne ljutimo, mi prelazimo preko svih vaših izjava, i pružamo vam mogućnost da nam se ponovo drugarski obratite sa vašom novom kritikom, koju očekujemo kao dobronamernu ispravku naših eventualnih grešaka. Mi znamo da ste svi vi jos mladi neizgradjeni ljudi, a mladosti je svojstveno da greši.

Mi ne nalžimo da ste zlonamerni i podli, da ste sofisti i nedrugari, te prema tome nalazimo da je moguća saradnja medju nama, i da se može od najsirovijeg materijala ipak stvoriti nešto od vrednosti. Udruženim snagama nećemo dozvoliti da se medju nama pojavi zavist, zloba, pakost i nedrugarstvo. A o nekoj podlosti i da ne govorimo. Izbrišite taj izraz iz svoga rečnika pa će stvari krenuti boljim putem.

.....

